

Василенко І. В.

ЗМІСТ ТА ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ КУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ НАУКОВЦІВ НА ДОКТОРСЬКИХ ПРОГРАМАХ

У статті розглянуто принципи планування курсу «Англійська мова для науковців» та її зміст. В основу покладено комунікативний підхід, що базується на передбачуваних результатах навчання, тобто орієнтований на практичні навички та їхнє застосування в реальній науковій комунікації. Відповідно до цього обґрунтовується пропонувана структура та зміст курсу, який охоплює критичне читання, академічне письмо, наукові презентації, граматику та загальнонаукову лексику.

Упродовж майже двох десятиліть існування програми для аспірантів у НаУКМА, курс англійської мови постійно розвивався і вдосконалювався, враховуючи потреби молодих науковців – вміння аналізувати прочитану літературу, писати різні типи наукових текстів, робити презентації на наукових конференціях, використовуючи при цьому відповідну академічну лексику та структуру. Впровадження нової системи організації докторських програм вимагає комплексного підходу до навчання, в якому поєднуються теоретичні основи організації академічних текстів та презентацій з конкретними практичними потребами молодих дослідників.

Програма курсу англійської мови для науковців передбачає написання різних типів текстів (анотація, огляд літератури, рецензія, тези конференції), що дає змогу підготувати аспірантів до написання статті для міжнародних наукових видань, роботу над якою доцільно зосередити в окремому спеціальному курсі. Значну увагу приділено також усним презентаціям та їхнім особливостям у науковому середовищі. Цей вид діяльності знаходить практичне втілення у виступах на щорічних аспірантських конференціях, які проводяться англійською мовою.

Ключові слова: організація курсу, англійська мова для науковців, комунікативний підхід, педагогічний досвід НаУКМА, докторські програми (PhD), академічне письмо, наукові презентації.

Матеріал надійшов 31.07.2017

УДК 378.147.001.36(438):378.147/330(477)

Загородня А. А.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано основні парадигми вищої економічної освіти в Україні. Визначено перспективні напрями імплементації досвіду республіки Польщі у професійній підготовці фахівців економічної галузі України. Охарактеризовано провідні положення нормативних документів, які регулюють засади професійної підготовки фахівців економічної галузі. Окреслено головні компоненти вищої економічної освіти. Проаналізовано три основні моделі трансформаційних зрушень у сфері вищої економічної освіти України. Подано інформацію щодо основних перспективних напрямів використання досвіду навчання фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польщі в Україні.

Ключові слова: вища освіта, моделі освітньої системи, навчання, фахівці економічної галузі.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Процес становлення в Україні нових парадигм освіти, орієнтованих на входження у сучасний європейський освітній простір, вносить

значні зміни в професійну підготовку фахівців економічної галузі. Система вітчизняної професійної освіти у галузі економіки перебуває в активному реформуванні та пошуку фунда-

ментальних змін. Їй притаманне нове розуміння цілей та цінностей освіти, усвідомлення необхідності переходу до її тривалості та неперервності, а також нові концептуальні підходи щодо розробки та використання технологій навчання. Соціально-економічні зміни в суспільстві, вступ України до міжнародного освітнього простору суттєво підвищують вимоги до якості професійної підготовки фахівців, їхньої фахової компетентності, конкурентоспроможності, а також потребують реформування системи вищої освіти, оновлення її стану, змісту й структури. Сучасна вища економічна освіта України нашоветується на реальні труднощі, подолання яких потребує об'єднання зусиль вітчизняних та європейських освітніх закладів, координації спільних дій. Саме тому можливість визначення перспективних напрямів використання досвіду навчання фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польща в Україні надасть змогу визначити траєкторію шляху до інноваційних зрушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що проблемі навчання фахівців економічної галузі України та Республіки Польща присвячено праці багатьох науковців. У своїх роботах дослідники розглядають психолого-педагогічні засади, моделі професійної підготовки фахівців економічної галузі в Україні (М. Артюшина, О. Дубасенюк, Л. Капченко, Н. Кошелева); особливості професійної підготовки економістів у контексті полікультурності (С. Сисоєва, Н. Якса, М. Яковіцька); економічні основи модернізації вищої освіти (Л. Заглинська, О. Лукомська, Р. Костенко, О. Пашенко); наступності вищої економічної освіти (М. Левочко). Наразі проблема імплементації досвіду Республіки Польща у навчання фахівців економічної галузі в Україні ще не була предметом дослідження, а отже, становить значний інтерес для наукового пошуку.

Мета нашої статті полягає у визначенні перспективних напрямів використання досвіду навчання фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польща в Україні.

Виклад основного матеріалу. Економічна освіта в Україні, у контексті формування світового освітнього простору, зберігає на достатньо високому рівні показники вітчизняної вищої школи і примножує свій авторитет та конкурентоспроможність відповідно до вимог часу. З метою досягнення світових стандартів необхідно здійснити ще низку важливих заходів щодо вдосконалення системи економічної освіти,

як-от визначення перспективних напрямів використання досвіду професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польща в Україні. Означену проблему доцільно визначати у контексті провідних положень окремих нормативних документів, які регулюють засади цієї професійної підготовки. Серед них: «Концепція розвитку економічної освіти в Україні» (2003 р.) та «Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр.» (2014 р.).

У «Проекті Концепції розвитку освіти» зазначено, що потрібна системна реформа освіти, яка має бути предметом суспільного консенсусу, розуміння того, що освіта – це один з основних важелів цивілізаційного поступу й економічного розвитку. Результатом реформи має бути всеосяжна трансформація освітнього сектора. Освіта має перетворитися на систему, здатну до саморегуляції – відповідно до викликів суспільного розвитку, які постійно змінюються. Освіта має стати ефективним важелем економіки знань, інноваційним середовищем, у якому учні й студенти отримують навички і вміння самостійно оволодівати знанням упродовж життя та застосовувати це знання в практичній діяльності. Освіта має продукувати індивідів, здатних забезпечити прискорене економічне зростання і культурний розвиток країни, свідомих, суспільно активних громадян, конкурентоспроможних на європейському і світових ринках праці. Освіта має стати реальною гарантією забезпечення високих соціальних стандартів. Важливе місце у процесі становлення нових освітніх парадигм посідає імплементація європейського досвіду професійної підготовки фахівців економічної галузі. Реалізація цих єдиних для всієї освіти завдань має здійснюватися різними шляхами – через розмаїття освітніх інституцій, форм і методів навчання, запровадження сучасного менеджменту [4, с. 2].

Як стверджує М. Левочко, сьогодні особливу увагу зосереджують на вищій економічній освіті, яку розглядають не тільки як інституцію для задоволення фахових потреб особистості, а і як духовну потребу сучасної людини. Нині економіка України потребує фахівців, здатних працювати активно, зацікавлено, з високою професійною майстерністю та новаторським підходом. Важливим є формування в майбутнього фахівця економічної галузі нового наукового економічного мислення, прагнення до аналізу результатів власної та колективної праці. Об'єктивні зміни в політиці, соціально-економічній сфері й духовному розвитку суспільства, формування державницької ідеології

на основі Конституції України, тенденції до впровадження у зміст освіти загальнолюдських ідеалів, втілення в практику законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державної національної програми «Освіта (Україна ХХІ століття)» зумовлюють пошук шляхів здійснення безперервної освіти в Україні, яка забезпечить організаційну та змістову єдність, наступність і взаємозв'язок усіх її ланок [2, с. 37].

До головних компонентів економічної освіти належать зміст та організаційно-освітні технології забезпечення. Економічна освіта охоплює комплекс соціально-економічних знань, умінь і навичок для забезпечення розвитку економічної культури і свідомості як особи, так і суспільства загалом. Головною парадигмою економічної освіти є розуміння того, що розвиток економічної сфери суспільства значною мірою зумовлений характером життєдіяльності людини, її світоглядом, соціально відповідальною поведінкою. Економічна освіта в Україні охоплює чотири блоки дисциплін, які формують сучасний світогляд і зумовлюють потребу в постійному оновленні соціально-економічних знань, умінь, навичок: загальноосвітній, фундаментальний, інноваційно-практичний і блок дисциплін спеціальної підготовки. Навчальні дисципліни забезпечують комплексне багатоаспектне вивчення закономірностей економічної сфери суспільства [3; 4].

Упродовж останніх двох десятиліть сформувалися три основні моделі трансформаційних зрушень у сфері вищої освіти на дедалі більші життєві виклики. Перша: створення нових форм організації освітньої діяльності, ґрунтованих на прогнозуванні й швидкій реакції на виклики сучасності. Ця модель найпоширеніша на найнижчих щаблях освітньої ієрархії: у школах, вишах, інших інституціях, які займаються навчально-виховною діяльністю. Друга: трансформація наявних інституцій, організаційних і освітніх практик відповідно до мінливих умов, технічне пристосування до нових умов існування й діяльності. Цю модель застосовують на всіх щаблях освітньої системи – від школи до Міністерства освіти і науки. Зазвичай ця модель передбачає дію навздогін: вона не передбачає прогнозу і моделювання проблеми, а є спонтанною реакцією на появу цієї проблеми. Третя модель: імітація змін, теж наявна на всіх рівнях освітньої системи, але у зворотній пропорції: більше на вищих щаблях, менше – на рівні освітньої інституції, яка має безпосередній контакт зі споживачем освітніх послуг [4; 3]. Варто зазначити, що найбільш поширеними в Україні є перша та друга освітні моделі.

У контексті аналізу основних моделей освітньої системи, поданих Концепцією розвитку освіти України, виокремлено перспективні напрями використання досвіду навчання фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польща в Україні.

У структурі першої моделі освітньої системи вагомими складовими є впровадження інноваційних методик навчання, створення освітніх інституцій нового зразка, запровадження зовнішнього незалежного оцінювання, підготовка й ухвалення «галузевих» освітніх законів. Однією з інновацій у навчанні фахівців економічної галузі у Республіці Польща є кластерний підхід у професійній освіті; кластери в економіці – це об'єднання бізнес-структур, наукових та освітніх організацій для спільного розвитку певної галузі економіки в межах одного регіону. Також, у контексті першої моделі, варто акцентувати увагу на концепції пріоритетності оволодіння інструментальними методами освіти під час професійної підготовки, яка передбачає формування вузькоспеціалізованих здібностей фахівця саме економічної галузі. Суть цієї концепції полягає в інтегруванні різних завдань професійної підготовки таким чином, щоб фахівець завжди був готовий до удосконалення знань і вмінь, причому нові кваліфікації, зорієнтовані на сучасні технології та методи організації праці, мають базуватися на попередньо засвоєних (діяльність викладача-тьютора, викладача-репетитора; підготовка аналітика економічної галузі – Республіка Польща).

Пріоритетність інтегрованих фундаментальних знань у контексті навчання сучасних фахівців економічної галузі значною мірою пов'язана з певними властивостями інтегративних інформаційних систем, а саме:

- чим більш інтегративна, більш синтетична інформаційна структура, тим довше вона функціонуватиме в суспільній свідомості;
- чим більш інтегративна інформаційна структура, тим ширшою є сфера її застосування;
- інтегративна система інформації у вигляді відповідних методів, адекватних пізнавальному об'єкту, своєчасно засвоєна людиною, стає основою її теоретичного мислення, що дає змогу творчо освоювати досліджувану галузь [2, с. 68].

Прикладом другої моделі є впровадження в Україні 12-бальної системи оцінювання знань учнів, 12-річної базової середньої освіти, спроби впровадження університетської автономії та змін у системі навчального книговидання, розробка й впровадження стандартів базової середньої освіти.

У контексті *третьої моделі* найяскравішим прикладом імітації змін у професійній підготовці фахівців економічної галузі в Україні є «Національна доктрина розвитку освіти» та впровадження принципів Болонського процесу.

Аналіз досвіду Республіки Польща стає переконливим чинником щодо необхідності розробки стандартів професійних кваліфікацій, які доцільно використовувати з метою оцінювання широкого спектра професійних функцій у різних галузях економіки.

О. Івашко, в контексті дослідження проблем полікультурної освіти у Республіці Польща, запропонувала напрями застосування досвіду полікультурної освіти Республіки Польща в українській системі освіти, а саме:

- правовий;
- теоретико-методологічний;
- науково-методичний;
- інформаційний;
- організаційний;
- психолого-педагогічний [1, с. 15].

Окреслені напрями є досить актуальними і в контексті професійної підготовки фахівців економічної галузі. *Правовий напрям* може передбачати розробку національних стандартів підготовки фахівців економічної галузі усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів у різних типах вищих навчальних закладів, прийняття нормативних документів щодо впровадження засад економічної освіти в українські навчальні заклади у межах просвітницької діяльності. *Теоретико-методологічний напрям*, на нашу думку, може передбачати ґрунтовне вивчення і порівняння термінів з економічної освіти, які вживають у професійній лексиці фахівців економічної галузі в Республіці Польща. *У контексті науково-методичного напрямку* доцільно планувати розробку таких моделей професійної підготовки фахівців економічної галузі в Україні, які б відповідали європейським, а згодом і світовим, стандартам підготовки фахівця. *Організаційний напрям* має передбачати запровадження нових форм навчання в навчальні програми (освітні установи) на різних рівнях, у тому числі післядипломну освіту та освіту дорослих. *Використання інформаційного напрямку* ми вбачаємо у поширенні новітніх досягнень економічної освіти за допомогою засобів масової інформації, запровадження засад інтегрованої економічної професійної підготовки з використанням інформаційних технологій, розробку освітніх порталів з економічної освіти в мережі Інтернет з метою її популяризації, участь молоді і педагогів у міжнародних програмах тощо. *Психолого-*

педагогічний напрям має передбачати використання міждисциплінарного, контекстного та інтегративного підходів при вивченні базових економічних знань.

Важливою складовою стратегії у сфері професійної підготовки має стати тісний взаємозв'язок між сферами освіти та праці. Для цього потрібні адекватне інформування щодо змін попиту на професійні навички, оперативне реагування системи освіти та професійного навчання на структурні зміни в економіці й суспільстві. Дієвість стратегічних ініціатив у цих сферах визначається ступенем їхнього зв'язку із завданнями, на вирішення яких спрямована здійснювана економічна й соціальна політика. Ефективна політика забезпечення попиту фахівців економічної галузі на сучасному ринку праці вимагає вирішення низки таких завдань: створення структур, відповідальних за стратегічне прогнозування освітньо-кваліфікаційних потреб сучасного ринку праці як на національному, так і на регіональних рівнях; розробка та впровадження ефективних для України сучасних методик стратегічного прогнозування освітніх рівнів відповідно до потреб сучасного ринку праці; розширення аналізу потреб у фахівцях економічної галузі на національному рівні до аналізу затребуваних кваліфікацій на регіональному, місцевому рівнях та на рівні підприємств; приведення ринку освітніх послуг у відповідність до потреб розвитку трудового потенціалу шляхом визначення пріоритетних напрямів підготовки фахівців згідно з потребами національної та регіональної економіки; широке залучення роботодавців до процесу підготовки кадрів різного освітньо-кваліфікаційного рівня на всіх стадіях процесу: планування обсягів та напрямів підготовки, створення навчальних програм, працевлаштування одразу після закінчення навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації у процесі професійної діяльності; забезпечення сучасного ринку праці регулярною й своєчасною інформацією про попит на професії й кваліфікації, враховуючи раннє виявлення тенденцій у галузях і зміни у технології й професіях, що обумовлюють зміни в структурі професійних навичок; створення системи інформування закладів професійного навчання, служб профорієнтації й зайнятості щодо ситуації та прогнозів на ринку праці для коригування навчального процесу з урахуванням мінливого попиту.

Якість вітчизняної економічної освіти, як і будь-якої іншої освітньої галузі, в першу чергу залежить від педагогічної майстерності та професійності викладачів. У зв'язку з цим дуже

важливо сформувати новий тип педагогічного та економічного мислення самих викладачів, активізувати навчальний процес такими методичними прийомами, використання яких надасть можливість тим, хто навчається, одержати знання, навички та певний досвід у сфері культури та моральних норм підприємницької діяльності, стратегічного менеджменту, маркетингових послуг, комерційного права, інноваційної діяльності – всього того, що потребує сучасний світовий освітній простір і єдині стандарти вищої освіти.

Формування сучасної економічної свідомості у молодих фахівців економічної галузі потребує наступних змін у системі їх професійного навчання в Україні: реальні економічні перетворення в напрямі формування цивілізованої ринкової економіки (створення конкурентоспроможного середовища, становлення малого та середнього бізнесу, перетворення в агросекторі, розвиток ринкової інфраструктури та одночасне зміцнення соціальної сфери), що сприяють формуванню адекватного економічного мислення; розвиток економічної теорії, яка має опосередкований вплив на суб'єкти економічної діяльності через проведену економічну політику, різні форми освіти; економічна освіта населення через різноманітну мережу освітніх установ.

Саме тому економічне мислення є не лише сукупністю теоретизованих економічних знань, а й здатністю особистості до їх засвоєння та

використання на практиці, а як наслідок – формування моделі економічної поведінки.

Висновки. Основними перспективними напрямками використання досвіду навчання фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах Республіки Польща в Україні слід вважати такі: впровадження навчання за професійно-орієнтованими програмами, зокрема програмою профорієнтаційної діяльності у старшій школі, та надання можливості вибору спеціалізації безпосередньо під час навчання у вищому навчальному закладі; створення належних організаційно-педагогічних умов блоково-модульної побудови навчальних планів, наявності у програмі елективних курсів, навчально-методичного забезпечення і налагодженої системи консультування студентів; удосконалення змісту професійної підготовки шляхом введення до навчальних планів курсів, спрямованих на підготовку студентів до міжкультурної взаємодії в умовах полікультурного суспільства; розробка методологічних, загальнотеоретичних та організаційно-управлінських аспектів співпраці установ економічного орієнтування та закладів вищої освіти, які надають професійну фахову підготовку на умовах партнерства.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у вивченні та розробці низки заходів, що сприятимуть вдосконаленню системи вищої економічної освіти України.

Список літератури

1. Івашко О. Проблема полікультурної освіти у республіці Польща : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / О. Івашко. – К., 2012. – 22 с.
2. Левочко М. Наступність у професійній підготовці майбутніх фахівців економічної галузі в системі «коледж-університет» : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / М. Т. Левочко. – К., 2010. – 717 с.
3. Про затвердження Концепції розвитку економічної освіти [Електронний ресурс] : Рішення МОН від 4 груд. 2003 р. № 12/7-4 // Ліга-Закон. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS1975.html. – Назва з екрана.
4. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років / [Електронний ресурс] : МОН від лист. 2014 р. // Мон-Гов. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>. – Назва з екрана.

A. Zagorodnya

IMPLEMENTATION THE EXPERIENCE OF THE POLISH REPUBLIC IN TRAINING SPECIALISTS OF THE ECONOMIC BRANCH IN UKRAINE

The study discloses the leading models of the education system of Ukraine. The information about perspective directions of using the experience of training of specialists of the economic branch in higher educational institutions of the Polish Republic in Ukraine from the point of view of the provisions of the “Concept of development of economic education in Ukraine”, “Project of development of education of Ukraine for the period of 2015-2025” is presented. The main provisions of the “Concept for the Development of Economic Education in Ukraine” and “Project Concept for the Development of Education of Ukraine for the period of 2015-2025” are analyzed. The paper addresses fundamental works of modern scientists who dealt with the issues of psychological and pedagogical foundations, models of professional training of specialists in the economic branch in Ukraine, the peculiarities of professional training of economists in the context of

multiculturalism, economic bases for modernization of education, continuity of higher economic education. Based on the analysis of normative and legal documents regulating the activity of higher education in Ukraine, the ways of implementing high educational standards, as well as the ways of implementing the experience of the Republic of Poland in the professional training of specialists in the economic branch in Ukraine, are defined. The main paradigm of higher economic education is determined. The main components of the higher economic education of Ukraine are revealed in the form of the content and organizational and educational technologies to ensure the quality of education. The directions of application of the experience of the Republic of Poland in the Ukrainian system of higher economic education, as well as the means and ways of shaping economic behavior are analyzed. The problem field of tasks addressing the modern economic consciousness in specialists of the economic branch and their competitiveness in today's job market is outlined. Three main models of transformational shifts in the sphere of higher education in Ukraine are covered for ever greater life challenges.

Keywords: higher education, models of the educational system, training, specialists in the economic field.

Матеріал надійшов 30.08.2017

УДК 316.6:[340:316.344]

Забузова О. В.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИХОВАННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ

У статті сформульовано положення про необхідність процесу виховання у вітчизняних ВНЗ, про потребу розробки концепцій та програм для виховання нинішніх студентів. Наведені у статті витяги із законів України демонструють запит держави до вищої школи щодо формування якостей своїх молодих громадян.

Ключові слова: ВНЗ, виховання, Закон України «Про вищу освіту», компетентність, цінності, підготовка еліт у ВНЗ.

Про теорію та практику виховання студентів і студенток у вітчизняних ВНЗ написано чимало у наукових монографіях, статтях, підручниках, посібниках. Водночас низка керівників провідних вищих навчальних закладів, і не тільки українських, стверджують, що університети цим питанням не повинні опікуватися.

Почнемо з визначень. Згідно з English Oxford Living Dictionaries освіта (*англ.* education) (переклад з англійської тут і далі наш. – О. З.) – це «вихованість, виховання, вишкіл, навчання, освіта, освіченість, підготовка» та «процес передачі та отримання систематичних інструкцій, здебільшого у школах та університетах» [17]. «Education – виховання, освіта, навчання» [11, с. 176], «Education – 1) освіта, просвітництво, навчання; 2) виховання, розвиток (характеру, здібностей); 3) культура та освіченість» [3, с. 146], – дещо

варіюють порядок понять українські словники. «The All Nations English Dictionary» трактує це слово, у першу чергу, як розвиток розуму і характеру, і вже у другу як «систему підготовки та отримання інструкцій, особливо для дітей та молоді» [18, р. 205]. Отже, наведені приклади з сучасних і цілком поважних джерел демонструють природну притаманність поняття «виховання» освіті взагалі, а отже, і всім її рівням, і вищому також. Комплексне визначення виховання подає «Український педагогічний словник», це «...вся сума впливів на психіку людини, спрямованих на підготовку її до активної участі у виробничому, громадському і культурному житті суспільства» [5, с. 53]. Завдання та закономірності виховання студентів вивчали й описували у своїх працях такі відомі українські вчені, як В. Аксьонова, А. Алексюк, М. Артюшина,